

N:o 102.

Af Herr Axel Key: Om skrifvelse till Kongl. Maj:t angående skärpta bestämmelser rörande kontrollen af handel med födoämnen och dryckesvaror samt deras beredning till afsalu.

Genom sin vid innevarande riksdag i denna Kammare afgifna motion, N:o 21, söker Herr J. Andersson i Lysvik åstadkomma lagstadgad undersökning af importeradt fläsk och kött och så kallade konserver, hvarigenom trygghet skulle vinnas för, att för helsan skadliga födoämnen af nämnda slag ej till oss blefve från utlandet införda. Då jag vid föredragningen inom Kammaren af det Andra Tillfälliga Utskottets afstyrkande Utlåtande öfver nämnda motion yrkade återremiss, som äfven beviljades, skedde detta, såsom jag hade äran anförä, ej emedan jag ansåg, att Utskottet bort komma till ett annat resultat, än det gjort; jag instämde tvärt om i allmänhet i Utskottets uttalanden rörande de praktiska svårigheterna för, ja, till en del omöjligheten af att åstadkomma en sådan undersökning och kontroll, som motionären afsett, men jag framhöll, att då, såsom nu, fråga om en skärpt kontroll öfver handeln med födoämnen blifvit inom Riksdagen väckt, det vore i hög grad viktigt, att hon ej af formella skäl blefve allt för lätt behandlad, utan att Riksdagen finge henne sig förelagd i sådan form, att hennes behandling kunde leda till en af behofvet i hög grad påkallad skärpning och förbättring i våra lagstadganden rörande nämnda handel. Min anhållan om återremiss föranleddes af min önskan att, för vinnande af det angifna ändamålet, vid ett af de närmast förestående plena få afgifva en ny motion, och min åsigt var att denna lämpligast blefve behandlad i sammanhang med den redan förut i ämnet väckta motionen.

Utan tvifvel vore det eftersträfvansvärdt, att den för riket gällande helsovårdsstadgan af den 25 September 1874 i sin helhet blefve i närmaste framtid underkastad en revision. För sin tid särdeles förtjenstfull, har hon för visso verkat mycket godt, ehuru hon långt ifrån blifvit så i tillämpningen genomförd, som önskligt varit, men den allmänna helsovården har genom särdeles fruktbringande vetenskapliga forskningar och genom, snart sagdt, i alla civiliserade länder under de senaste åren ifrigt fullföljda lagstiftningsarbeten gjort stora, för samhällenas välbefinnande viktiga framsteg, och det vore säkerligen tid på, att äfven vi för vår allmänna helsovård tillgodogjorde oss dessa, på alla af dem berörda områden, och i vår helsovårdslagstiftning införde reformer, som den nuvarande helsovårdsstadgan endast kunnat förbereda. Jag vill emellertid, särskildt med hänsyn till den ofvan angifna anledningen till denna motion, ej nu yrka på en sådan fullständig revision, utan endast hålla mig till föreskrifterna rörande handeln med födoämnen, i syfte att öfver denna handel en mera verksam kontroll, än hvad nu är möjligt, må kunna tillvägabringas och mera trygghet sålunda kunna vinnas därför, att de födoämnen, som åt oss utbjudas, verkligen äro, hvad de gifva sig ut för att vara, och att de ej i stället för att gifva oss helsa och krafter må på oss inverka skadligt, undergräfvat vårt välbefinnande, bringa oss sjukdom eller till och med döden.

Den nuvarande helsovårdsuppsigten öfver födoämnen stödjer sig på följande lagstadganden:

a) *Helsovårdsstadgan*, kap. 2 (om allmänna helsovården i stad) § 15, som förbjuder *tillsaluhållandet* i stad af lifsmedel som äro *skadliga för helsan*, och detta vid böter, som enligt § 22 endast kunna åläggas säljaren, då han bevisligen har vetskap om varans skadliga beskaffenhet, skolande lämplig åtgärd af den felande eller på hans bekostnad genast vidtagas för varans aflägsnande från staden eller oskadliggörande på annat sätt samt förseelsen göras allmänt kunnig;

b) *Strafflagen*, kap. 22 (om bedrägeri och annan oredlighet) § 3, som belägger handel med eller utlemnande af *veterligen* förfalskade lifsmedel, der det till förfalskning använda ämnet är *farligt för människors lif eller helsa*, med straffarbete, yrkets förlust och förlust af medborgerligt förtroende;

c) *Strafflagen*, kap. 22, § 13 mom. 2, som med böter straffar föryttrande af *»ondt för godt, mängdt för omängdt eller det hvaruti man vet fel vara utan att sådant uppenbara»*. Åtal kan dock anställas endast af *målsäganden* och straffet åläggas endast der det kan *bevisas*, att säljaren *vetat* af förfalskningen.

Den dagliga erfarenheten har otvetydigt ådagalagt, hvilka stora svårigheter som möta helsovårdsmyndigheterna vid den praktiska tillämpningen af

de anförda stadgandena, redan i de fall, der det ej är fråga om förfalskningar och sålunda ej strafflagens bestämmelser behöfva tillämpas. För att kunna med stöd af helsovårdsstadgans föreskrifter vidtaga några åtgärder med en vara, som på saluplats anträffas af den beskaffenhet, att dess försäljning som människoföda anses böra förhindras, såsom till exempel förskämdt kött, fordras det enligt nämnda stadga för det första att bevisa, det hon verkligen blifvit till salu hållen. Den personal, som den lokala helsopolisen kan hafva till sitt förfogande, utgöres dock blott af ett ringa fåtal personer och igenkännes lätt af försäljarne, hvilka derföre snart lära sig att taga sig i akt för att på en vara af underhållig beskaffenhet uppgifva salupris till någon vid helsopolisen anställd person, hvilken de i stället affärda med den förklaringen, att de ej ämnat sälja den vara, rörande hvilken förfrågningen gjorts, huru påtagligt det än må vara, att hon verkligen hållits till salu, då hon säkerligen icke såsom barlast blifvit en längre eller kortare väg förd till torgs och der utställd. Med ett sådant svar som det anförda afspisas emellertid tillsyningsmannen ej blott på salutorgen, utan äfven i försäljningsbodarna, då underhålliga varor der anträffas, och detta äfven om dessa här finnas upplagda bredvid andra, af hvilka försäljning pågår. Inför ett sådant förnekande af varans till salu hållande står helsopolisen maktlös, såvida ej bevis mot varuegaren kunna på omvägar anskaffas, till exempel genom att vidtala andra personer att göra uppköp af varan, hvilket åter ofta möter svårigheter och dessutom lätt leder till obehag och trakasserier. Dessutom undviker gerna en omtänksam varuegare, och detta på goda grunder, att vidare offentligen till försäljning utbjuda en vara, hvars underhålliga beskaffenhet redan blifvit af helsopolisen uppmärksamrad. Många utvägar att mera obemärkt och okontrolleradt försälja henne stå honom under nuvarande förhållanden till buds, och framför allt der det är fråga om köttvaror, torde korf- och syltafabrikerna, hvarom mera längre ned, stå honom öppna såsom afsättningsorter.

Bestämmelsen »för helsan skadlig» i fråga om de till afsalu förbjudna födoämnen begränsar ytterligare allt för mycket de åtgärder, som af helsovårdsmyndigheterna kunna i här ifrågavarande rigtning företagas. Det är nemligen ofta svårt, ja, mången gång omöjligt att afgöra, om ett visst till salu hållet födoämne är för helsan skadligt, huru uppenbart det än må vara, att det till människoföda är alldeles otjenligt och såsom sådant ej borde få försäljas. Skadligheten är emellertid det enda som enligt helsovårdsstadgan berättigar till ingripande åtgärder för att hindra försäljningen, och utan vederbörligt intyg derom kunna inga böter ådömas försäljaren. Många exempel kunde anföras, som visade otillräckligheten af att denna bestämmelse

står ensam; jag vill emellertid inskränka mig till ett par sådana, då dessa synas mig gifva saken tillräcklig belysning.

På senare tider har man kommit under fund med, att från Ryssland till Stockholm, och antagligen äfven andra orter, i stor skala införas späda, slagtrade grisar. Djuren äro, enligt hvad ett stort antal af på dem gjorda besigtningar gifva vid handen, ytterligt utmerglade, samt slagbehandlade på ett vårdslöst samt för köttets hållbarhet och lämplighet till människoföda i hög grad menligt sätt, i det att blodet ej är tillräckligt aftappadt, att inelovor, sådana som magsäcken med foderinnehåll, ändtarmen till flere tuns längd med ineliggande träck samt urinblåsa med innehåll befunnits kvarlemnade i buk- och bäckenhålorna, hvaraf köttet måste förorenas. Sådan handel bör uppenbarligen hindras, om ock ej vederbörande anse sig kunna afgifva intyg om, att någons helsa skulle lida genom att förtära den vämjeliga och under alla förhållanden otjenliga födan. I Stockholm har nyligen försiggått besigtning på ett större parti, 12,000 skålpund hästkött, importeradt från Köpenhamn. I samma lådor voro om hvarandra inpackade dels fullt friska, dels påtagligen förskämda stycken, dels slutligen sådana, om hvilka meningarne voro delade, och intyg om dessas skadlighet kunde ej afgifvas, oaktadt alla sakkunniga, så väl veterinär, läkare och polisman som ock handlande, voro eniga om, att de voro otjenliga till föda. Om man betänker, att hästar vanligen ej slagtas, förr än de af en eller annan anledning äro odugliga till dragare, hvarföre hästkött i allmänhet, särdeles det utifrån kommande, är misstänkt, samt att de tvetydiga styckena voro nedpackade sida vid sida jemte de förruttnade och i många fall antagligen härstammade från samma djur som dessa, synes det påtagligt, att tillsaluhållandet af sådan vara bort kunna förbjudas, men detta kunde här ej ske.

Den angifna bestämmelsen om varans skadlighet för helsan nödgår mången gång vederbörande helsövårdstjensteman att afgifva betyg, hvilka han i sjelfva verket icke fullt kan eller vill stå för. Å ena sidan är det hans öfvertygelse, att ett lifsmedel icke bör få säljas, och å andra sidan kan han ej med säkerhet påstå, att någons helsa skulle lida af förtärandet. Skrifves ej intyget, går varan fri; skrifves det, så sker detta något på sidan om full sanning. Betyggifvaren undergår dervid en moralisk tortyr, som lagen kunde och borde befria de personer från, som egna sig åt dessa maktpåliggande och grannliga värf. Några öfvergrepp från deras sida torde ej vara att befara och böra för öfrigt kunna på ett lämpligt sätt förebyggas.

Har nu verkligen en varas skadliga beskaffenhet och tillsaluhållande blifvit vederbörligen styrkt, så uppstår frågan, huru med henne skall förfaras. Helsovårdsstadgans ofvan angifna bestämmelser i detta hänseende äro ingalunda tillfredsställande och gifva i sjelfva verket anledning till många

oegentligheter och till en högst olika tillämpning på olika ställen. Såsom ett exempel härpå vill jag anföra, hvad som i Stockholms helsovårdsnämnds berättelse för år 1880 bland annat meddelas, nemligen att sedan i Upsala tvångfri besigtning af fläsk, utan inlösen af det trikinhaltiga, kommit till stånd, har det inträffat, att fläsk, som vid undersökningen derstädes befunnits innehålla trikiner, blifvit af egaren fördt till Stockholm, der trikinhaltigt fläsk af kommunen inlöses för att förstöras. Det har äfven lyckats vederbörande att här efter föregående ny undersökning få fläsket inlost. Slutligen uppmärksamgjord härpå hade man lyckats få en sådan industririddare fast. I en del städer, vare sig obligatorisk trikinundersökning der är införd eller ej, inlöses det trikinhaltiga fläsket, i andra oskadliggöres det medelst kokning och utlemnas sedan till egaren, i en del andra återigen återfår säljaren sin vara oförändrad, hvarvid dock i allmänhet lärer tillses, att den varder förd utom stadens gränser. Landsbygden får sig den då till godo eller den torde ofta hamna i korffabrikerna. Enahanda blir alltid förhållandet, då det första alternativet af helsovårdsstadgans bestämmelse rörande behandlingen af till salu hållna skadliga födoämnen tillämpas, nemligen att lämplig åtgärd af den felande (eller på hans bekostnad) skall vidtagas för varans aflägsnande från staden, en bestämmelse som uppenbarligen är i hög grad otillfredsställande. Rättigheten att lägga beslag på en vara, som befunnits skadlig eller otjenlig till människoföda, och som hålles till salu, borde väl ej vara underkastad några inskränkingar, och icke lär man kunna vara försvarad med, att afvärja från sig sjelf en fara, som man insett, på sådant sätt att man för henne utsätter andra, som ej äro för henne varnade eller mot henne kunna vara på sin vakt. Så tillgår det emellertid under nuvarande förhållanden i ganska stor skala. Om en stor mängd underhaltiga lifsmedel i städer med ordnad helsopolis undandrages konsumtionen derstädes, trots helsovårdsstadgans ofullständiga föreskrifter, så sker detta till en del, emedan vederbörande försäljare frukta offentligheten och hellre lemna sin vara i sticket än utsätta sig för att möjligen genom en tidningsnotis eller dylikt göras misstänkta i allmänhetens ögon. Gäller det större partier och den pekuniära förlusten sålunda blifver i proportion mera betydlig, vägra dock egarne oftast att afstå från sin egendom. Helsopolisen åter å sin sida känner sig stå på osäker botten, och saken uppgöres vanligen genom en kompromiss. Handlanden för binder sig att skaffa varan utom samhället, och saken är så tillvida klar. Att det upprepade gånger så tillgått i Stockholm, har af fullt vederhäftig person blifvit mig meddeladt, och det skulle vara högst anmärkningsvärdt, om ej så äfven annorstädes under liknande förhållanden tillginge. Naturligtvis sökes en annan marknad för den dåliga varan, och oftast torde landsbygden och de smärre städerna, der uppsigten är ringare, få mottaga hvad de större

samhällena vetat skydda sig för. Möjligen kan ock varan genom en annan port leta sig väg tillbaka och då kanske i en annan form, hvarigenom dess beskaffenhet bättre döljes.

I sammanhang härmed vill jag såsom en väsentlig brist i stadgandena om handeln med lifsmedel framhålla, att de ej sträcka sig till sådana skadliga eller otjenliga födoämnen, som förvaras i handlandes magasin i uppenbar afsigt att säljas, eller som införas till matvaruhandlande och upptäckas redan vid jernvägsstationer och hamnplatser. Sådana varor borde uppenbarligen kunna i beslag tagas och efter besigtning af sakkunnig person förstöras eller oskadliggöras, hvarhelst de under dylika förhållanden anträffas, men helsovårdsstadgan gifver dertill intet bemyndigande.

Samma allmänna bestämmelse, som för stad gäller för handeln med lifsförnödenheter, synes mig jemväl böra gälla för landsbygden. Yrkandet torde redan hafva godt stöd i hvad jag ofvan anført och ytterligare stöd derfor skall längre ned lemnas. Visserligen skall väl i landskommunerna blott undantagsvis en väl ordnad helsopolis kunna införas, men der så kan ske, bör den sättas i stånd att fylla sin uppgift, och der det är af nöden att gripa in, om än mera tillfälligt, bör befogenheten dertill vara gifven.

Lagstiftningen måste emellertid, om den skall motsvara sitt ändamål, ej såsom nu blott taga hänsyn till lifsmedeln, sedan de i handeln utkommit, den måste vara hvad den hos oss ej ännu, men väl i de flesta andra civiliserade länder redan är, nemligen preventiv. Den måste för att kunna vara detta jemväl sträcka sig till den yrkesmessiga beredningen af födoämnen och dryckesvaror, afsedda för försäljning. För att bevisa huru nödvändigt detta är, vill jag endast framhålla en del omständigheter rörande korffabrikerna. Korf tillverkas i allmänhet vid dessa fabriker af sämre kött, och frestelsen att på detta sätt tillgodogöra annars osäljbara, vämjeliga och rent af ruttnade djurdelar är i samma mån större, som kontrollen är förlamad och sjelfva tillredningssättet drager en slöja öfver förseelsen. Med hvilken »häpnadsväckande samvetslöshet» en del korffabrikörer utöfva sitt yrke, derpå hafva vi många talande bevis, och i synnerhet är den rapport, som dåvarande sundhetsinspektören, nuvarande förste stadsläkaren Doktor Linroth den 20 December 1881 afgaf till Stockholms helsovårdsnämnd rörande tillståndet vid de talrika korffabrikerna kring Stockholm, synnerligen upplysande. Att likartade förhållanden äfven annorstädes ega rum, ligger i sakens natur och bevisas derjemte af Herr Lennartsons rapport till Konungens Befallningshafvande i Malmöhus län, rörande en korffabrik i förening med hästslagteri i nämnda län, och i hvilken rapport det bland annat uppgifves såsom utrönt, att innehafvaren af fabriken »på orten uppköper sjuka och sjelfdöda djur».

Att underhaltiga och helsovådliga köttvaror söka sig väg till korf-

fabrikerna och der förarbetas till människoföda, dels sedan de utvisats ur städerna, dels direkt med undvikande af de offentliga saluplatserna i städerna, torde för öfrigt vara ett allmänt känt faktum, ehuru det i det särskilda fallet ofta är svårt att derom åstadkomma full bevisning. Hellre än att förlora hela värdet af ett sjukt eller störtadt djur, i fall det onkommit på sådant sätt, att dess kött måste anses skadligt till förtäring, föredrager mången kreatursegare att af korffabrikanten få någon ersättning kanske af oförstånd eller ock tröstande sig med, att han åtminstone ej sjelf behöfver förtära det på sådant sätt afyttrade kadavret. Varnande telegram och skrivelser om dylika försändelser lära esomoftast ingå till Stockholms helsopolis. Då varorna en gång väl hamnat i en lokal för korfberedning, står emellertid helsopolisen maktlös mot ofoget och finner sig inskränkt till den utvägen att offentliggöra förhållandet, så länge lagens tillämpning förutsätter bevisning om varans till salu hållande. Bakom en förklaring att han ej håller de hälsovådliga varorna till salu, att han använder dem till hund- eller svinmat eller till afsmältning af fett o. s. v. kryper fabriken innehafvare undan, och varorna kunna ej tagas i beslag. Sedan de usla varorna efter föregående sönderdelning, beredning och uppblandning med bättre kvalificerade varor en gång väl blifvit undangömda i korf eller sylta, kan deras beskaffenhet svårligen längre bedömas. Endast i undantagsfall skall detta blifva möjligt och konsten att gifva underhaltiga fabrikat af detta slag ett förbättradt utseende genom färgning m. m. har äfven hos oss börjat vinna insteg.

En stor del af våra korf- och syltafabriker hafva på detta sätt blifvit ohyggliga, vederbörlig kontroll undandragna härdar för kringspidande af för helsan farliga födoämnen. Beträffande vådan af dylika matvarors förtärande tillåter jag mig här anföra följande ur Doktor Linroths ofvan angifna framställning rörande korffabrikerna i de Stockholm omgifvande socknarna:

»Att slika varors förtärande måste innebära våda för helsa och sundhet, är lätt att förstå. Sjelfva den osnygghet, som herskar i och omkring tillverkningsplatsen, kan ej vara betydelselös. Mera direkt sjukdomsalstrande äro förruttnelseprodukterna samt en god del af de patologiska tillstånd, hvilka träffas hos sjelföda eller nedslagtade djur. Det är bekant, att *Pannin* och *Beckman* ur ruttnade djurämnen framställt ett kemiskt gift, en produkt af förruttnelsebakteriernas livsverksamhet, hvilket äfven efter kokning bibehåller sina giftiga egenskaper. Vidare har Bollinger i München uti ett nyligen utkommet arbete sammanställt de från Tyskland kända epidemier, som uppkommit genom förtärande af kött af berörde beskaffenhet uti olika form, äfven i den af korf. Sammanställningen omfattar omkring 3,000 sjukdoms- och 40 dödsfall. Men Bollinger betonade särskildt, att sådana fall, som förlöpa lindrigare eller endast angripa ett ringare antal människor,

sällan blifva kända eller ens förstådda. Och ho kan säga, huru mångt sjukdomsfall i Stockholm, uppträdande under de vanliga symptomen af diarrhé, kräkningar och feber, ja, kanske dödsfall, som, ehuru de tillskrifvits andra orsaker eller lemnats oförklarade, i sjelfva verket haft sin grund uti förärandet af alster från stockholmstraktens dubiösa korfindustri.» Hvad som här blifvit sagdt om faran för Stockholms invånare har en allmängiltig betydelse för snart sagdt hela vårt land. Sådana fabriker som de här berörda finnas ymnigt kringstridda i våra städer och på vår landsbygd, och de orter, der de ej finnas, undgå ej att hemsökas af deras produkter. Handeln med de dubiösa varorna är nemligen vidsträckt. Sålunda är det säkert känt, att varor af ifrågavarande slag från Stockholm och stockholmstrakten i större eller mindre partier afgått till följande orter inom Stockholms hela handelsområde: Tumba, Södertelje, Eskilstuna, Vesterås, Sala, Norberg, landthandlare i Bergslagen och mellersta Sverige, Avesta, Hedemora, Upsala, Norrtelje, Gefle, Kärrgrufvan, Söderhamu, Hudiksvall, Hernösand, Ljusdal, Bollnäs, Sundsvall, Luleå, Skellefteå, Umeå och Östersund. Till hufvudstaden hafva sådana på senaste tiden anländt från Malmö, Kalmar, Vestervik, Norrköping, Linköping, Enköping, Vesterås m. fl. ställen. Att det företrädesvis blir de mindre bemedlade klasserna som blifva utsatta för de sämsta och billigaste varornas skadliga inflytande, under det att de mera bemedlade lättare kunna skydda sig genom att taga sina förråd endast från sådana fabriker, der samvetsgrannhet och ordning iakttagas, är helt naturligt.

För att kunna utöfva en tillräckligt verksam, af behovet i så hög grad påkallad kontroll öfver så väl de här såsom exempel anförda korffabrikerne som hvarje annan yrkesmessig beredning af födoämnen till afsalu är det framför allt nödvändigt, att helsopolisen eger tillträde till alla lokaler, der sådan beredning försiggår, eller der materialierna för densamma förvaras, samt att der anställa undersökningar och lägga beslag på förskämda, skadliga eller till människoföda otjenliga varor med samma rätt som om dessa varor vore till salu hållna, och samma bestämmelse måste härutinnan gälla för landet som för städerna.

Den engelska helsovårdslagstiftningen har, såsom bekant, i allmänhet tjenat andra länder till förebild. Den nu gällande helsovårdsstadgan för England (The Public Health Act 1875) gifver helsovårdstjenstemännen rättighet att när som helst, då sådant rimligtvis kan ske, inspektera och undersöka alla döda djurkroppar, kött, fjäderfä, villebråd, fisk, frukt, grönsaker, spanmål, bröd, mjöl och mjölk, som äro afsedda till människoföda och utställda till salu eller förvarade på något försäljningsställe eller å ställe, der födoämnen beredas till försäljning. Synes något sådant födoämne vara sjukligt förändradt, skadligt, ohelsosamt eller otjenligt till människoföda, så skall

detsamma föras till en domsrätt egande myndighet, som, om den finner skälen dertill rigtiga, har att lägga beslag på detsamma och draga försorg om, att det blir förstördt eller behandladt på sådant sätt, att det icke vidare må kunna utställas till salu eller till människoföda användas. Den, som egde födoämnet, då det var till salu utställt, och den, i hvars besittning eller på hvars egoområde det anträffades, är underkastad böter och kan äfven åläggas fängelsestraff intill 3 månader. Den anklagade blir endast då frikänd, om han kan bevisa, att han icke utställt det ifrågavarande födoämnet till salu eller att det icke varit afsedt till människoföda. Hvarje domare eger befo-genhet att åt en helsovårdstjensteman eller annan tjensteman meddela rätt att få tillträde till hvarje byggnad, i hvilken denne har skäl att antaga, att till försäljning afsedda födoämnen af ofvan angifna underhaltiga slag äro förvarade, äfvensom att der anställa undersökning samt göra beslag.

Genom dylika bestämmelser, som man för öfrigt återfinner af mer eller mindre liknande beskaffenhet och mer eller mindre utförliga i den nyare lagstiftningen i andra länder, afhjelpes en stor del af de svårigheter och hinder, som, enligt hvad jag ofvan framhållit, för närvarande möta våra helsovårds-myndigheter vid deras bemödanden att utöfva en verksam kontroll öfver handeln med lifsmedel.

Men denna kontroll har ännu en annan sida, hvilken jag hitintills afsigtligt ej berört, nemligen kontrollen öfver att de födoämnen, som i handeln förekomma, ej äro förfalskade.

Vår helsovårdsstadga innehåller ej ett ord om förfalskade födoämnen och huru med dem skall förfaras. Alla bestämmelser, vi härom ega, tillhöra strafflagen och äro ofvan i korthet angifna. Vid deras tillämpning visa de sig ej lemna helsovården de vapen i händerna, som den i detta hänseende behöfver för att kunna skydda samhällena för ganska allvarsamma faror. En blick på andra länders nyare lagstiftning beträffande förfalskning af födo-ämnen, dryckesvaror, njutningsmedel och en del andra artiklar i dagligt bruk visar äfven, huru outvecklad vår lagstiftning i detta hänseende är.

Har hos oss vid en upptäckt förfalskning ett verkligt skadligt ämne befunnits tillsatt ett födoämne, då är väl förfarandet temligen enkelt, för såvidt det nemligen kan tillika bevisas, att säljaren varit medveten om förfalskningen, men åstadkommandet af denna bevisning är alldeles nödvändig, för att han skall kunna fällas, äfven om han är en yrkesman, hos hvilken man kunde hafva rätt att fordra nödig sakkunskap.

Gränsen emellan en för helsan skadlig och en icke skadlig förfalskning är emellertid i många fall ytterst svår att draga.

Har en förfalskning egt rum, utan att något skadligt ämne blifvit tillsatt, såsom t. ex. då mjölk utspädes med vatten, smör försattes med talg,

gräddes utblandas med stärkelse, mjöl med kli o. s. v., som så ofta förekommer, då kan ett åtal endast ske enligt stadgandet om försäljning af »ondt för godt, mängdt för omängdt». Men härvid är att märka för det första, att sådant åtal endast kan väckas af målseganden, och erfarenheten så väl utomlands som hos oss visar, att denna bestämmelse är i hög grad egnad att motverka det afsedda målet. En på en viss plats hemmastadd handlande eller försäljare afyttrar icke en tvetydig vara till den snart kände tillsyningsmannen. »Var så god och tag så mycket som behagas, men vi sälja icke,» lärers här i Stockholm vara ett vanligt svar vid dylika fall. Åtal blir härigenom omöjliggjordt, så vida ej tillsyningsmannen förbinder sig med utanför stående personer. Och vidare: varan kan ej tagas i beslag eller dess fortsatta försäljning hindras. Den som t. ex. falskeligen utgifver spädd eller skummad mjölk såsom fullgod, borde väl mista sin vara, då han för slem vinning hänsynslöst bedrager köparen på en stor del af lifsmedlets näringsvärde; men mera än som af honom uppköpes kan tillsyningsmannen ej försäkra sig om, och medan målet pågår, fortsättes bedrägeriet, och resten af mjölken försäljes.

Till sist fordras det för att fällande dom skall kunna afgifvas, att det äfven vid dessa mål bevisas, att säljaren haft vetskap om förfalskningen, och detta huru stor sakkunskap man än må ega rätt att tillmäta honom eller att af honom fordra.

Så länge sådana svårigheter möta, kan icke helsopolisens åtgärder mot förfalskade födoämnen kringspidande lemna tillfredsställande resultat.

Jag vill ej och har ej heller rätt att nu föreslå några förändringar i sjelfva strafflagen, men utan tvifvel kunna i vår helsovårdsstadga eller i en specialförfattning rörande handeln med födoämnen, sådan som den i flera länder bragts till stånd, bestämmelser intagas som afhjelpa de hufvudsakligaste nuvarande bristerna. Genom strafflagen ensamt kan ej målet vinnas. Äfven rörande förfalskning af födoämnen bör den hufvudsakliga kontrollen läggas på helsovårdsmyndigheterna och man måste äfven här genom åtgärder från deras sida söka verka förebyggande. Hela denna lagstiftning är emellertid ytterst ömtalig och invecklad, då vid den hänsyn till en mängd olika omständigheter måste tagas, inverkan på bedömandet af tillräkneligheten hos förfalskaren eller försäljaren, likasom på förfaringssättet med de såsom förfalskade stämplade varorna. Redan afgörandet af hvad som bör anses som förfalskning, eller »mängdt för omängdt», möter stora svårigheter, och det är i hög grad af nöden att härom några närmare bestämmelser, som kunna tjena till stöd och ledning för en vaksam helsopolis' åtgöranden blifva fastställda. För att sådana skola kunna lemnas måste emellertid en hel del tekniska detaljutredningar af sakkunniga personer förut utföras, och frågan är

derföre i sin helhet ingalunda lättlost. Hvad man härvid ur helsovårdens synpunkt och oafsedt det straffvärda i sjelfva förfalskningen har förnämligast att sträfva till såsom mål, är väl, att ett födoämne, som i handeln förekommer eller är till afsalu beredt, ej genom inblandning af farliga ämnen, vare sig att dessa inkommit till följd af berednings- eller förvaringssättet eller med afsigt blifvit dit införda, är för någons helsa skadligt, samt vidare att ett till salu utbjudet födoämne, oafsedt huravida det kan anses skadligt, verkligen är hvad det utgifves för att vara, och till sist att helsovårdsmyndigheterna må få makt att i motsatt fall på ett tillfredsställande sätt ingripa.

Af huru stor betydelse dessa frågor i sjelfva verket äro, visas kanske allra bäst genom att såsom exempel anföra ett af våra allra viktigaste födoämnen, om hvilket redan i det föregående ett och annat blifvit yttradt, och som just är utsatt för de oftast förekommande förfalskningarna, nemligen mjölken. Den vanligaste förfalskning, som med henne eger rum, är att hon utspädes med vatten; detta förfarande kan dock ensamt för sig icke gifva anledning till mjölkens förkastande. Vattnet, om det är rent, är oskadligt, och en dermed utspädd mjölk låter sig ju mycket väl användas som födoämne. Att skumma grädden af mjölken för att deraf göra smör eller erhålla kaffegrädde och sedermera försälja skummjölken, är ju äfvenledes lofligt. Något bedrägeri ligger ju ej häruti, blott mjölkens verkliga beskaffenhet ärligt vid försäljningen angifves och priset sättes derefter. Men sker ej detta, utgifves den på det ena eller andra sättet försämrade mjölken såsom fullgod, då är detta ej blott ett i hög grad straffvärdt bedrägeri, utan bedrägeriet medför derjemte sådana verkningar, att förfarandet med allt skäl må betraktas som en för helsan skadlig förfalskning, hvilken på sundhetstillståndet, framför allt inom de samhällen, der det, såsom i våra större städer, i stor skala bedrifves, måste utöfva ett högst betänkligt inflytande. Det är förnämligast såsom föda för de späda barnen, som mjölkens beskaffenhet är af så utomordentlig betydelse. Det barn, som afvänjes från modersbröstat eller som uppfödes med komjolk, behöfver med nödvändighet en fullgod mjölk, i hvilken det erhåller alla de ämnen, som äro nödvändiga för dess näring och sunda utveckling. Får det i stället en mjölk, hvilken innehåller dessa ämnen i alltför utspäkt tillstånd, eller som är beröfvad det ena eller det andra af dem, erhåller det ju en bristfällig föda, hvaraf hämmad utveckling, gastriska oordningar, sjukdom och aftyning blifva följderna, och säkerligen är det på goda skäl, som man ansett bristen på god mjölk i de större städerna vara en väsentligt medverkande orsak till den der förekommande stora dödligheten bland barn under första lefnadsåret; och af huru stor vikt är det ej äfven för den vuxna människans välbefinnande, för sjuka och konvale-

scenter i alla åldrar att få ett så viktigt näringsmedel som mjölk af fullgod beskaffenhet. De mera bemedlade klasserna ega utvägar att förskaffa sig henne af en någorlunda tillfredsställande beskaffenhet; de mindre bemedlade är det som genom hennes förfalskningar värst blifva bedragna på sina penningar och mest utsättas för de helsofiendtliga inverkningarna.

Tillsynen öfver att den i ett samhälle till salu hållna mjölken är af vederbörlig beskaffenhet är derföre framför allt med hänsyn till den fattigare befolkningen en uppgift af eminent betydelse för helsovården, och ensamt ur denna synpunkt torde syftet med denna motion kunna anses såsom i hög grad afsevärdt.

På grund af allt hvad jag anført vägar jag hemställa, det Riksdagen ville besluta att till Kongl. Maj:t aflåta en skrifvelse med anhållan derom,

att Kongl. Maj:t ville, antingen medelst ändringar och tillägg uti gällande helsovårdsstadga eller genom särskild författning meddela sådana bestämmelser, rörande handeln med födoämnen och dryckesvaror samt deras beredning till afsalu, att deröfver en verksammare kontroll än nu är möjlig kunde i allmänna helsovårdens intresse af vederbörande myndigheter utöfvas.

Om remiss till Kammarens Andra Tillfälliga Utskott anhålles vördsamt.

Stockholm den 31 Mars 1883.

Axel Key.